

TURISMUL DE MIRACOLE (Adrian Popescu)

AI. CISTELECAN

Abstract

The article emphasizes the religious aspects in Adrian Popescu's poetry; the author is accepted as possessing a sort of a double "citizenship" quality – meaning both heavenly and earthly. As a nostalgic inhabitant of a paradise which is over and over remembered, the poet finds himself living on earth as an outcast, a pretty happy outcast, given the fact that the whole score of terrestrial realities is but the "reflex" and also the very proof of the inner existence of paradise. On earth the poet is walking along with miracles and mysteries and his creation relies ultimately in the enlightened celebration of these. In his particular position, that of being an inhabitant of the land, Adrian Popescu is nevertheless "suffering" from the same ambivalence: he is poetically breathing two countries – a chosen one, Italy and a native one, Romania (Transylvania). These two countries are nothing but the hypostasis of the same divine mystery revelation, "books" which interpret the heavenly wonders, deeply hidden in the spirits and within the landscapes of the world.

Premiant al clasei de inocență și clasic al promoției '70 (clasic din chiar prima zi), Adrian Popescu este, de fapt, un poet bipatrid; și încă bipatrid în două sensuri și/sau de două ori; în primul sens și prima oară, viziunea, tematica, ba chiar și sensibilitatea lui, beneficiază de două cetățenii distincte (dar unite, ca și naturile cristice): reveriile sale, fie nostalgice, fie matinale, dar și mai des reverii de iluminare, se țes cât sub fagi, cât sub măslini, când pe plaiul și obcinele noastre strămoșești, când pe însoritele coline italiice. Zmeura autohtonă sau ginestra peninsulară sînt, în egală măsură, agenții lor și emblemele unui univers candid, fragil și fraged, cuprins adesea de accese beatitudinale și ocrotit întotdeauna de aripa prezentă sau doar iminentă a grației. Astea sînt, ca să zic așa, cetățeniile profane și imediate ale lui Adrian Popescu. Dar, cum ziceam, ele nu sînt singurele. A doua oară și în al doilea sens, mult mai tare (și care, firește, sînt cele dintîi, după cum își poate da seama oricine, întrucît nu pot sta nicidecum pe locul doi între determinări), poetul e bipatrid pentru că locuiește simultan în cer și pe pămînt; și încă în ambele locuri cu acte în regulă, ba chiar fără sentimentul că locuința terestră ar fi un fel de domiciliu forțat, de exil; dimpotrivă, poetul umblă și pe-aici printre miracole, calcă pe materii sacramentale, nu doar sacralizate, și respiră în general miresme cerești; nici ambrozia nu-i lipsește, astfel încît trecerea, care pe alții îi stresează, pe el îl încîntă, fiind, de fapt, un fel de petrecere (agapică, se-nțelege) de perpetuă uimire și continue revelații. Amintirea paradisului îl urmărește, desigur, dar nu-l persecută; și asta deoarece el face aici, pe pămînt, doar un fel de turism de miracole, redactînd un jurnal de iluminări și raportînd strict starea grației pe pămînt; starea acesteia e, în mare, bună și, prin urmare, poetul poate folosi cu temei cerneala imniforă. Rapoartele sale sînt stricte laude și ies dintr-un sentiment creatural de fraternitate generală, de filialitate cucernică, de co-participare fericită și binecuvîntată, după o strictă regulă franciscană. Firește că și la Adrian Popescu pămîntul e melancolic, e melancolizat, dar asta nu-l oprește să exulte de bucuria creațiunii și mai ales de împărtășirea permanentă cu divinitatea. Aceste împărtășiri le scrie Adrian Popescu, trimis într-o scrupuloasă inspecție a stării harului pe pămînt; dar trimis, nu exilat; aflat, așadar, în misiune, nu în damnare. Cetățenia lui cerească nu încetează o clipă a o dubla pe cea pămîntească, conlucrînd neîntrerupt la transformarea nostalgiilor în imnuri și a melancoliei în iluminare (de nu de-a dreptul în extatica acesteia). E numaidecît vizibil că

Adrian Popescu umblă în straie îngerești și cu stupoarea angelică veșnic pe față; numai că angelismul lui e unul cu voluptăți senzuale (și încă cu voluptăți care merg pînă la orgie; numai că, firește, orgii nevinovate); asta însă numai din pricină că iluminarea începe chiar de la senzație, din cauză că înseși simțurile sînt iluminate și iluminante. Ca și iconografiile veritabili, Adrian Popescu de lumina din interiorul lucrurilor și ființelor se ocupă, cu conștiința că face, de fiecare dată, fenomenologia unei raze celeste.

Fiind locuitor devotat a două patrii (care sigur că-s patru, dar le simplificăm acum cu procentul didactic), Adrian Popescu face tot timpul o fericită navetă. Cu sprinteneală ecumenică și cu o smerenie mereu ingenuă, care n-au nimic din ardoarea de amvon și din lirica de catchism a lui Ioan Alexandru, el bate deopotrivă ba colina, ba *il colle*, unindu-le – și chiar contopindu-le uneori - nu doar într-o reverie luminată, ci și într-un topos epifanic. Această structură duală, păduratică și solară, mai degrabă armonică decât contrastantă, trăiește în proiect nostalgic încă din *Umbria* debutului din '71 (Editura Dacia, Cluj); dar nostalgia lui Adrian Popescu e întotdeauna și rîguros nostalgice de paradis; adică un fel de nostalgie general creștină (cel puțin la creștinii cu memoria bună), foarte recomandată la *Gîndirea*, care devine, însă, la el, reverie a prezenței, a infuziei divine; așa încît, din dialectica acestui *nostos*, cele două spații de devoțiune afectivă cristalizează treptat în două paradisuri melancolice, în aceeași măsură hieratice și debordante. Adrian Popescu a fost și este – după cum critica a subliniat mereu – un poet cu un simț violent al concretului (cu o percepție senzuală a lumii ar fi mai corect spus, inclusiv cu un fel de senzualitate a sacrelor), tradus într-o limbă ce păstrează intactă prospețimea inflorescenței. Dar acest simț al concretului, transpus cu prioritate într-un manifest vegetal, nu e decât un simț acut al imanenței sacralului. Poetul se mișcă, în bun franciscan, printre prezențe, deslușind epifania în umilități de grădină ori de poiană și întîlnindu-se cu Crist pe cele mai banale drumuri către Emaus, fie ele autostrăzi, cărări montane, poteci silvane ori alei de cartier; la Adrian Popescu nu numai că toate drumurile duc la Roma (literal), dar toate duc, simultan, și la Emaus (tot literal). Toate drumurile lui sînt, de fapt, căi; toate drumurile lui sînt pelerinaje, sînt întîlniri. Cartografia realului (căci poetul are ochi de turist exersat), pe cât de ritualică, pe atît de scrupuloasă, nu pierde niciodată sensul întîlnirii și al transfigurării, poetul acționînd cu sentimentul deopotrivă difuz și imediat al potirului mundan. Această cristoformitate a lumii, percepută cu fiorul primei comuniuni, nu duce deloc la un conformism al viziunii cristice, Adrian Popescu retrăind în inedit, și nu în stereotipie, atît beatitudinea, cît și înfiorarea descoperirii, altminteri partituri recurente în toată poezia sa (și s-ar putea chiar zice că astea sînt, de fapt, singurele lui partituri, poetul exersînd pe monotonie). Nu numai înainte vreme, înainte de '89, cînd el era un poet mai degrabă clandestin al sacralității lumii, dar și azi, în vacarmul liricii de strană și al versificației de sutană, Adrian Popescu a rămas poetul intimității cristice, al harului căzut pe frunze și pe pietre, al grației invelate în cotidian și în materii, fără să-și retorizeze ardența și fără să-și patetizeze devoțiunea. Sacrul ca limbaj umil al imediatului și ca tensiune salvatoare, ca infuzie în lumesc și ca grație transfiguratorie sunt registrele unei comuniuni timide și temerare deodată, care-și presimte plenaritatea, dar își trăiește cu speranță precaritatea.

Dar dacă poetul nu face din cele două spații de elecțiune, ambele sacralizate printr-o delicată fervoare, o opoziție premeditată, programatică între mediteranean și nordic, italic și românesc, ori măcar un joc de tensiune, nu-i rămîne alta decît să le împletească în două miraje complementare, într-o utopie pentru reverie. Iar această utopie, deopotrivă concretă și visată, devine toposul central al viziunii sale nostalgice. Ea e o țară deopotrivă

pămîntească și cerească, românească și italiană: Umbria. Construcția ei imaginară din volumele de început (și nu degeaba sau prin accident cel de debut se chema chiar *Umbria*) — un fel de paradis de refugiu, deopotrivă provincie italiană și utopie a sensibilității — a prins încetul cu încetul concretețe și s-a localizat, încărcându-se de detalii livrești și cotidiene; utopia a coborât din cer și s-a localizat pe hartă, nu fără ajutorul unei lirici de turist — sau de pelerin — în care notația începe să primeze și chiar să abunde. Sporul în reverie, fie ea una cât de turistică, de simple cartoline, al componentei italice merge mîna în mîna cu o coborîre a poemului în structurile cotidianului și cu ritualizarea existenței de zi cu zi; nu-i vorba că nimic nu e, la o adică, mai ritualizat decît cotidianitatea, dar la Adrian Popescu tocmai prin această ritualizare a cotidianității se strecoară în confesiune, ca într-o invazie ilicită, biograficul agresiv, adesea luat ca „pretext” brut al poemelor. E un moment de delicată cumpănă în evoluția poetului, întrucît cele două patrii tind să se desfacă și să se contrapună, chiar fără voia sau intenția poetului. Reveriile devin strict italice, pe cînd meleagurile natale (cu cartierul lor cu tot) par amenințate de o gramatică a coșmarului. Notația cotidiană nu mai poate ocoli angoasa, sufocarea existențială, și sacrele amenință să se retragă din partea românească. După *Cîmpiile magnetice* din 1976 (Editura Eminescu, București), cele două patrii nu mai converg, iar una dintre ele devine o țară de refugiu, pe cînd cealaltă pare una tot mai damnată. Numai că adevărata credință se probează la damnare și suferință, iar Adrian Popescu regăsește tocmai aici noi surse — și resurse - ale iluminării: în umilință și umilire, în micul calvar al cotidianității. Spațiul suferinței se sacralizează tocmai prin suferință, căci la nimic nu participă mai spontan divinitatea și nimic n-o apelează mai convingător. Un Crist clandestin, ascuns doar de cenzură, umblă acum prin poemele lui Adrian Popescu, părtaș la o suferință descrisă, dar nu imputată cuiva; participant, așadar, mai degrabă la o fenomenologie decît la o etică.

Trecerea de la etajul utopiei la parterul realului, fără să însemne și o catastrofă a sintaxei imnice și a dicțiunii ceremonialice (tocmai pentru că în realul sufocant aștepta Crist), a adus cu sine o reciclare a retoricii, mai angajată, de pildă, în *Vocea interioară* din 1987 (Editura Dacia, Cluj), în notația directă decît în proiecția feerică, deși circumscrisă de același har calofil, distins și rafinat, dar tenace ca o iederă. Decupajul biografic (într-o poezie care începe să-și ostenteze „ocazionalitatea” — în sens goethean), stilizat și încadrat într-un halou de aluzii livrești, atîrnă de regulă sub o semnificație existențială imediată, ce bate spre elevație și hieratică, într-o poezie ce nu-și ia ochii de la cer decît spre a-l descoperi reflectat în preajma pămînteană. Ca pretext poetic, ca tramă ori scenariu, notația de imediat nu este însă o noutate în poezia vizionar-confesivă a lui Adrian Popescu. O biografie sublimată și paradisiacă, tradusă în inflorescențe și contrasă la copilărie, nutrea și poemele din *Umbria*, deși acolo difuzia ceremonialică a imaginativului ștergea aproape întotdeauna urmele stricte ale biografiei. Rememorarea se confunda cu utopia edenică și cu nostalgia celestă și ritualul imaginativ absorbea cu totul secvența biografică, distilînd-o în transfigurare. Volumul care a deschis larg poarta evenimentului biografic este *Curtea Medicilor* (Editura Eminescu, București, 1979), cel în care notația și invenția au atins simbioza deplină. După acest moment de echilibru, poemele încep să cedeze din fastul imaginativ, riturile inițiatice nu mai au ca țintă o puritate angelică, întorcîndu-se spre cotidian și umilință, iar poezia își asumă o „sărăcie” candidă, iradiantă prin ea însăși. Penitența imaginației provoacă directitatea confesiunii și în spațiul acesteia se instalează masiv evenimentele diurne, casnice și inefabile, nu fără un protocol sintactic de purificare și nici fără o racordare a lor la izvorul nesecat al candorii. Eugen Simion a remarcat în legătură cu această dublă mișcare din poezia lui Adrian Popescu — de estompare, pe de o parte, a imaginativului și de intensificare, pe de alta, a biograficului —

că multe poeme ajung să mizeze „pe elocvența frazelor incoloro și pe pregnanța faptelor reale”.¹ Se adaugă acestei glisări a poeticii spre confesiunea imediată și un factor de presiune ce ține de dialectica fatală a evoluției și care melancolizează oarecum de la sine viziunea, restrângând aria reveriei și limitând registrul confesiv la notația cât mai strictă: Adrian Popescu a valorificat mereu rezervele de ingenuitate ale copilăriei, viziunea sa trăind din miracolul redundant al acesteia și fiind, în fond, una regresivă și recuperatorie; poetul aproape că avea dispensă de maturitate (ca vîrstă lirică) iar tensiunea imaginației, întreținută de memoria nostalgică a paradisului, acoperea această absență și așternea un pod de aur și lumini între momentul scrisului și cel invocat sau evocat; însă de pe la *Curtea medicilor* și pînă după *Vocea interioară* aceste momente sînt (aproape) coincidente și inocența care supraviețuiește e doar un factor structural care condiționează percepția, dar nu mai privilegiază reveria. Adrian Popescu s-a ajuns din urmă, are vîrsta celui care scrie și a descoperit o lume imediată aproape dezvrăjită, a cărei fascinație e mereu cenzurată - dar subzistă, totuși, printr-o continuă revărsare „de sus”. Ștergerea acestui decalaj mirific dintre scris/trăit a provocat o depresiune a grației imaginative și o inflație a cotidianului, nu de puține ori poetul pîrînd să caute cu lumînarea secvența cotidiană în care să-și plaseze capitalul liric și acțiunile sacral-eufemizante. Destule poeme au, din această cauză, un indice ridicat de poetizare a realului, dar unul destul de scăzut de realizare a poeticului. Devenit, în sfîrșit, contemporan cu sine, poetul, asaltat de energia negativă a cotidianității, se străduiește să țină cîrma poemului, în plină invazie a realului, în direcția mirajului și beatitudinii, perseverînd în relația privilegiată cu sacrul învelat în terestru: „Tînăr fiind și plin de năluci am slujit frumusețea/ netrecătoare drapată-n petalele trandafirului roșu/ ora de-acum e mai săracă-n uimiri și mai rece/ dar neclintit nu abdic de la-nțelesul minunii/ roua din capelele crinilor nu s-a uscat pentru mine”. Poetul bate, într-adevăr, cu tenacitate la ușa miracolului, a misterelor, legînd lumea de jos cu lumea de sus prin semne iradiante. El este în orice moment pregătît pentru recepția miracolului, predispus la înfiorare și devoțiune, cu un acord imnic gata modulat (iar în această predispoziție imnică seamănă cel mai mult cu Ioan Alexandru). Franciscanismul său structural îi indică în orice făptură, cu cît mai umilă cu atît mai intens, o epifanie a divinului. Percepția lumii se face sub această incidență și într-un elan comprehensiv care inocentează totul. Transfigurarea realului se face întotdeauna după etica bunului samaritean, prin purificare de negativitate: „Eu sînt un vechi și uitat cuptor alchimic/ plămîinii mei întrețin cu ardoare focul imnic/ unde se descompun și se calcinează domol/ ură și dispreț, inerții și vorbe mărunte.// Le spală, le albește, le limpezește surîsul,/ pînă la incandescență le încinge iubirea/ pînă la starea sublimă de aur și abur/ a rufelor întinse la soare într-o pădure”. Dincolo însă de acest program de „absolvire” a lumii, de purificare a ei în focul iubirii, poetul cunoaște secretul unei continue înfrățiri a limbajului și în cea mai neutră notație cuvintele sale trăiesc în plină matinalitate. Poate că mai curînd decît simbolurilor florale și vegetale care, firește, i-au inundat poezia de la început, ca purtătoare privilegiate ale grației/harului, senzația că viziunea propune și construiește o vegetalizare a lumii se datorează acestei ingenuizării a cuvintelor ca atare, eclatanței lor orifice. Volumele lui Adrian Popescu sînt întotdeauna volume de april, de nu chiar de păsimesi. Cuvintele sale mai au încă urme ale stuporii și entuziasmului din limbajul adamic, din roua inițială a numirii. Simpla enumerare devine astfel un act liturgic — nu, firește, fără concursul unei dicțiuni imnice și al unei sintaxe ritualizate. Dar beatitudinea ia naștere în zona de miraj a numirii, din senzația florală a cuvîntului, fiind abia apoi gospodărită prin fluxuri livresce: „Sare italică am gustat și sare de Cacica/ sare cristalizată din apele Mediteranei/ și sare bucovineană// Chiar și prin minele Poloniei am umblat/ în catedrala de sare din ocna Wielicica/ mi-am muiat degetele în cristelnița de cristale// Ca pe un miel grunji irizînd m-au vrăjit/ ca pe un viespe mîțișorii

umezi ai Florilor/ bulbucii primăvăratoci sub ferestrele blocului// Am presărat-o cîntînd lăudînd-o/ peste peștele fript/ colțul de pîine nouă l-am încrustat cu perlele sale// Bobul sării pe acoperișurile lumii lucea lucea/ pe fațada din Orvieto după ploaie/ pe gurguie și grifoni la Notre Dame/ Sarea pămîntului/ colțoasă vîrf de lance deodată izbi/ vestind Împăratul”. Această „Bună Vestire” purtată cu umilință de toate materiile este registrul pe care se exersează prioritar tehnica sau metoda revelatorie a poetului (căci de bună seamă spontaneitatea originară s-a transformat de mult într-una sistematică). Poezie „mai curînd fermecătoare decît problematică”,² poezia lui Adrian Popescu se crispează, într-adevăr, la contactul cu problematica (deși exercițiile de implicare în social și civic nu-i lipsesc) și, neavînd suflu în imprecuație și nici violență în dezbatere, ea cade într-un moralism cam rigid. Fără nerv apocaliptic, etica lui este mai curînd etica lui Poverello, o morală a iubirii și sacralizării, a devoțiunii și pietății, deschisă spre revelația luminii și spre reveria paradisiacă, dar inaptă pentru mînie și inclemență. Suferința însăși și martiriul beatifică aici ființa, ocrotită astfel pînă la imunitate în fața tragicului. „Estetismul intensiv” sub care l-a așezat Gh. Grigurcu³ ignoră arcul beatitudinal al sentimentului franciscan ce se împărtășește din divin, grația iradiantă a fapturilor și contagiunea ei. Aici nu e vorba de un program estetic sau de o atitudine estetizantă, ci de un sentiment al lumii, de o relație aparte a ființei cu Eternele – și mai ales cu Eternul, de o stare de extază difuză. „Blîndul poet naturist”, cum se ironizează singur, preluînd o sintagmă sub care l-a definit critica, se află, de fiecare dată, în fața unei epifanii iar sintaxa lui, contaminată de iradianța sacră, n-are decît perspectiva beatificării, retorica sfioasă celebrînd cu umilință și pioșenie prezența ascunsă: „Voi mure de pădure pe care le-am cîntat adeseori împreună cu jeraticul smeurei/ și îmi plăcea să vă gust pe ploaie/ bobul întunecat/ de la o vreme am deslușit și pricina / iubirii pe care v-o port:// asemeni perlei, curate vă zămisliți/ din suflarea vîntului atotputernic/ rod fără prihană legați/ lămpile voastre sînt pline/ de celest ulei.// Desculțe sub biciul toamnei din depărtare/ o ceată de mucenițe păreți”. Limbajul pastelului se încarcă, uneori discret, pe nesimțite, alteori manifest, de polenul divin și în tufa de mure se repetă Nașterea imaculată. Fondul religiozității poetului, care n-are nimic din vocația și voluptatea martirice ale unui Ignatie Teoforul, îl constituie umilința, văzută nu ca o frustrare, ci ca o premisă a inflorescenței sacralului, ca o aptitudine pentru revelație. Asemeni medievalilor ce vedeau în natură o carte în care poate fi citită, în filigran, prezența dumnezeiască, și Adrian Popescu se mișcă printre semne și rune, embleme și hieroglife. Un volum cum e *Călătoria continuă* (Editura Cartea Românească, București, 1989) se deschide, mai mult decît acestei prezențe difuze a sacralului, temelor cristice, figura lui Cristofor Columb străbătînd cîteva poeme nu atît în calitatea ei de „deschizător de zări”, cît cu sensul ei teologic de „purtător de Cristos” sau „purtat de Cristos” (Cristo-for). Viziunea lumii e aici una mai apăsător teandrică iar imnul elementelor (în poeme poate prea acuzat programatic, cum sînt *Aerul, Apa, Pămîntul, Focul*) devine un imn al creațiunii și sacrificiului; avem de-a face, de fapt, cu niște manifeste franciscane. Scenariul calvarului și al mîntuirii absoarbe în sine destinul nostru istoric, punîndu-l sub semnul încercării (ca și pe al vechilor israeliți) și al triumfului prin suferință: „Popor martir în carnea mîinii tale/ văd floarea cuiului cu cele cinci petale/ prea bine știu și pietrele și rugii/ c-ai pătimit și biruri și refugii.// Înfometat, mereu în șanț, un urs/ cu sînge negru-n blana aspră scurs/ născut la margine de lume în răscruce/ numai tu știi cît omul poate duce.// Ridică-ți ochii, lacrima ți-o zvîntă,/ o cosmică suflare te frămîntă,/ te va-nălța dac-ai sporit destul/ și poruncind «La masa lumii du-l,/ e bine copt într-un cuptor de veacuri/ și lacrimile-i sacre sînt și lacuri/ să vină mai în față. Dogoarea tuturor/ hrănește vîlvătaia. Acum a sa e ora»”. Poezie, după '89, tot mai pe față iluminată, scoțînd în registru manifest ceea ce era

ascuns în aluzivitate înainte vreme, poezia lui Adrian Popescu pune fiorul intim al credinței în imne și rugăciuni, psalmi și invocații.

Dar supărările și frustrările strînse pînă în acest moment de „sacralizare” a poporului român obidit nu vor rămîne nici ele nefolosite. Suflet bun, atoateiertător, Adrian Popescu mai are și momente de furoare profetică, mai mult sub formă de muștrare, ce-i drept, dar aspră. *Pisicile din Torcello* (Editura Albatros, București, 1997) se împart din nou, frățește, între cele două patrii, între meleag și colină, numai că cel dintâi e concurat aici de agora, Adrian Popescu sunând acum dintr-o coardă surdinizată mai înainte și exersându-și reflexele civice când în vituperanțe, când în invocații. Pios și mai degrabă cu vocația mizericordiei decât cu cea a inclemențelor, poetul trece, totuși, prin accese de mînie, lucrând adesea în marginea pamfletului politic: „Pe voi nu v-au speriat nici congresele calde / nici răceala Mangaliei într-o vară / și nici iasca plenarelor / voi ați căzut mereu în picioare. // Veșnic zâmbitori / mereu împreună, tăind vițelul de aur / și trimițând la abator Țara istovită, / oferindu-ne și nouă pielea și oasele” etc. (*Veșnic zâmbitori*). Evenimente ale istoriei cotidiene fac concurență istoriei eterne iar mineriada, bunăoară, dislocă dispoziția psaltică, dominantă, punând penița lui Adrian Popescu să se inflameze spre apostrofa grotescă: „/...// Grupa leneșă a cartierelor rezidențiale, a potențailor nu-i / interesa; nici burta flască a orașului-sat-dormitor și bodegă; / gureșe gospodine pe margine regăsind febra defilărilor de altă / dată, îi ațâțau pe lupi cu chicoteli crude de șobolance excitate. // Și lupii ca niște muște purpurii, conduse de tăuni, pătrundeau / în pavilioanele orașului-cal, în culoarea nărilor ce fremătau libere, / spurcau luminoase încăperi ale spiritului, tropăiau pe cărți și / urinau în amfiteatre, foile arhimedice fură aprinse ca frunzele” etc. (*Lupii negri*). Există, în mod tot mai vădit, la Adrian Popescu o chemare a clipei ca somație a responsabilității, chemare transformată într-un psalm al resurecției, cu interpelarea unei divinități veterotestamentare care să ne scoată din somnia istorică: „pornește roiul poporului meu în primăvara ce se-anunță năvalnică, / de-i trebuință, cu șomoioage de foc scoate-l în cer din somnul cleios”. În „blîndul poet naturist” de altădată s-a trezit – nu brusc, dar hotărât – o inimă de tribun ardelean, a cărui exasperare în fața prestației noastre istorice e abia cumpănită de comprehensiune: „Țară ezitând între ogivele Europei și bazarele Orientului, / țara unde Despot a fost fugărit și școala cu dascăli latini / gonită cu știuleți de păpușoi moldav; / țara unde bacșiș și tejghea se luptă cu fraternitatea și Aufklärung”. Acestor defulări ale instinctului civic ori ale reflexului istoric le răspund nu doar iluminările toarse în reverie din ciclul secund – și care dă titlul volumului –, ci și rugăciunile celui dintâi (*Plopii*), în care ardența întrece, desigur, cutremurarea: „Condu-mă spre luminiș, ajută-mi pasul nesigur, / să calce pe urmele Tale, să-ți urmeze traseul; / singur nu pot să răzlesc, stai Tu în față-mi, / și eu voi veni după Cuvintele tale de foc”. Reveriile italice (dar nu numai, unele hagialăcuri ducându-l mult mai departe, spre Fatima) sunt expediții în beatitudine; poetul revine la jurnalul stărilor de grație, cu paradisul coborât în imediat și cu ființa purificată pînă la a fi aptă de contopire: „E ceas de amiază și-n toată Valea Irei e pace; / corolele calelor de la șes se umplu de o transpirație / candidă, încleind albinele în pâlniile uriașe; / în zumzetul lor percepi silabe aproape / inteligibile. Dar nu le poți totuși traduce exact. / Așa cum nu știi ce e zgomotul ce se apropie-ntruna”. Această secvență de grație lusitană e aidoma celor italice: feerie a tainei ce se manifestă cu o intensitate aproape senzuală. Căci Adrian Popescu, mai degrabă decât într-un proiect suplicial ori într-unul escatologic, trăiește sacralitatea ca pe o spiritualizare senzualizată.

Ediția "definitivă" scoasă în 2000⁴ îl pune pe Adrian Popescu, și mai temeinic, pe raftul "clasicilor" contemporani. Clasic al *Echinoxului* a fost el chiar de îndată ce-a debutat, de nu și mai repede. Dar prestigiul acesta de "clasic de casă" a urcat, încetul cu încetul, discret și tenace, spre nomenclatorul central. Adrian Popescu e azi (dar nu de azi, de ieri), vorba lui Ștefan Borbely din "prefața" antologiei, "unul dintre poeții de marcă ai literaturii contemporane". "De marcă" mai întâi în sens valoric, firește, dar "de marcă" și în sensul mai vechi, uitat în manualele de istorie: Adrian Popescu e și un poet de graniță. Poate azi mai puțin decât înainte de 1989, ținând seama de convertirea generală care a cuprins (aproape) întreaga noastră poezie, întoarsă subit cu fața de la partid la Dumnezeu. Însă înainte vreme el era, prin formulă și tematică, un exotic, un "marginal" în sens pozitiv. Nu chiar unul singular, căciafișul poeziei religioase era ținut, cu drepturi de exclusivitate oficială, de Ioan Alexandru, ale cărui iluminări se revărsau pe hectare compacte și inundau toate ținuturile și meleagurile, canonizând, în același timp, istoria națională. Dar spre deosebire de lirica de predicator a lui Ioan Alexandru, poezia lui Adrian Popescu își trăia fervorile și iluminările la modul interior, fără proclamații și fără clamoare, cu un fel de înfiorare inhibată în fața epifaniilor. Imnologia lui nu se exalta din slogane și nu se desfășura în omilii emfactice; ea era o pură exultanță și reculegere între miracole, iar miracolele, la rîndul lor, erau timide și umile, fără nici o "grandoare" și fără nici o premeditare. Poetul nu cultiva grandilocvența, ci, din contră, "umilocvența". Adrian Popescu accesa transcendența prin imanență și se mișca printre rune sacre cu pietatea pelerinului, lucrînd la un jurnal de frisoane senine, un jurnal deopotrivă al iluminării personale și al iluminării materiei. "Lumea de aici - mărturisește el pe manșeta ediției definitive - mi-a evocat mereu lumea de dincolo /.../, convins, pînă la capăt, că există un cifru și o țesătură care coagulează lucrurile". Lectura lumii în perspectivă diafană, spirituală, și descifrarea semnelor în sensul iconomiei sacre, integratoare și armonice, reprezintă vocația robace a lui Adrian Popescu. De pe această direcție inmiforă poetul nu s-a abătut decât rareori (și ne semnificativ), el prelucrînd consecvent (nu fără riscuri de monotonie) realul în dimensiuni epifanice. Ștefan Borbely a remarcat impasul de redundanță în care se află, de multă vreme, exegeza poetului. E un impas frapant, într-adevăr, și e de văzut dacă repetitivitatea comentariilor se datorează plafonării premature a lecturii, lipsei de imaginație și inovare în receptare, ori, dimpotrivă, de ea se face vinovată tocmai unitatea atitudinii sacramentifore a poetului și monotematica iluminării. Cu alte cuvinte, absența surprizei din evoluție (sau lipsa evoluției, cum zice, de-a dreptul, Borbely). Pe Adrian Popescu, poți fi aproape sigur, îl citești dinainte. Iar acest exces de caracter, de conformitate cu sine, de linearitate, poate bloca exegeza în temele prioritare, supraexpuse și redundante. Firește, acest "ori-ori" poate fi, oricînd, un "și-și" (ceea ce s-ar putea să fie chiar mai probabil). De vină ar putea fi (de-ar fi întru totul adevărat) și faptul că Adrian Popescu, după cum constată tot Borbely, e "un poet al orizontalei existențiale familiare" și "nu un explorator singuratic al verticalei infinite" (las'că nici orizontala nu stă chiar rău cu infinitatea). Modalitatea aleasă de poet s-ar baza, așadar, pe adiționale în plan, pe cădelnițarea, mereu reluată, a cotidienuilor, tratate cu sfială și fior și decriptate sacramental. Adrian Popescu e, fără îndoială, un umblăreț și un caligraf al catagrafiei. El umblă nu numai de-a lungul și de-a latul unei Europe sacre ori a unei Româniî înduhovnicite, ci și prin geografia cotidianului, mirificîndu-i inventarul. Dar orizontalitatea lui nu e decât un punct din verticala pe care-și proiectează el viziunea și ardența. E punctul de intersecție dintre divin și omenesc, un punct prin excelență teofanizat și teandrificat. Căci Adrian Popescu în intersecția teandrică operează iar realul său, zumzăind de divin, are întotdeauna condiția imanenței. Dar acest denunț imnic al prezenței divine invelate în umile nu reprezintă simple convorbiri adiționale cu transcendența, ci un mod al iluminării

care face din orizontală o peripeție a verticalei. O peripeție domestică, diafană, dar care mîină realul în ascensiune, fie și trădîndu-i iluminarea interioară, extaza materiei ca atare.

Drumul strîmt (Cluj, Editura Dacia, 2001) n-a venit cu multe noutăți (nici chiar în sens strict editorial, cam jumătate din volum fiind reporturi din *Pisicile din Torcello*). De altminteri, "noul", la Adrian Popescu, nu se mai poate produce decît în perimetrul nuanței, fie aceasta tematică, fie atitudinală; și, de fapt, nici acolo prea ușor. Poezia lui a atins o stabilitate "definitivă" și cu greu s-ar mai putea contraria. Polenul melancoliei pare mai dens și el se lasă pînă în bătaia mai gravă a versului, cu solemnitatea împinsă în cadențe ample, de verset obosit. Dar melancolia lui Adrian Popescu derivă din "nostalgia paradisiacă", acea melancolie toarsă încă din debut și reafirmată programatic de curînd: "Sînt sigur că există Paradisul, pentru că mi-l amintesc". (E refrenul central al poeziei lui Adrian Popescu, reluat, de la primul enunț, cel din *Umbria* – "odată am știut să zbor odată/ dovadă n-am, dar îmi aduc aminte" -, în diverse modulații). Pe de altă parte, inducțiile elegiace sînt întoarse într-o viziune pascală, profund cristoformică: "Va începe, pe neașteptate devreme ce totul e mort./ Din epuizarea noastră se va hrăni elanul sălbatic al zorilor./ Într-o Duminică dis-de-dimineață vom trăi o altă viață.//...// Simt că trunchiul lumii, ars, negru și mort,/ pregătește lăstarii tineri./ Simt că îi împinge în univers un tainic resort./ Va începe totul, neașteptat, într-o duminică dis-de-dimineață,/ după o nesfîrșită, lividă, noapte de vineri" (*Va începe pe neașteptate, într-o duminică*). Criteriul vegetal și criteriul cristic, operînd izomorf, unul asupra imaginarului, celălalt în dogmă, scot lumea lui Adrian Popescu de pe linia deceptivă, angajînd elegiacul în exultanțe și ferii. Apelul imaginarului la vegetal nu numai că ține această lume într-o perpetuă frăgezime, dar o și scoate din circuitul dramatic al devenirii, punînd-o la adăpostul renașterii. Și, în plus, ține devoțiunea lui Adrian Popescu într-o condiție senzuală, transformînd-o într-o explozie fructiferă: "O, cum ne mai place bazarul, turcescul, /.../ forfota, mușuroiul, mirosul berbecului, rana/ rozalie a peștelui, între cioburi de ghețuri/ halvaua-nisip, rahatlocumul în translucide/ palate, fisticuri cu nazuri și lejerle prețuri/ la toate... măline, curmale, harbuji sau/ rodii timide/.../ bazarul, unde mergi o singură dată/ cu părul în vînt și beat de miresme, nebun/ de plăcere, crezîndu-te fruct în grădina din/ cer răsturnată" (*Cum ne mai place...*). Asemenea inventare voluptuoase etalează, de fapt, condiția de fruct a lumii, așezînd-o sub semnul celei mai generoase substanțe transfigurate: ostia. Toate materiile lui Adrian Popescu participă, de fapt, la această condiție cristică. Iar lumea nu e decît prilej de cuminecare.

NOTE:

¹ *Scriitori români de azi*, IV, Editura Cartea Românească, București, 1989, p. 372.

² Petru Poantă, *Radiografii*, II, Editura Dacia, Cluj, 1983, p. 91.

³ *Existența poeziei*, Editura Cartea Românească, București, 1986, p. 400.

⁴ *Umbria*, Editura Vinea, București.